

vekeblikk

NEI TIL KUTT: Statstilsette i Spania seier tydeleg frå om nedskjeringane som regjeringa står bak. Under denne demonstrasjonen utanfor Finansdepartementet i Madrid får også bankane sitt pass påskrive, «still dei for retten», heiter det.

FOTO: SUSANA VERA, REUTERS

Veien fra uføretrygd til jobb

Det store spørsmålet dreier seg om hva årsaken er til den eksplosive veksten av uføre. I dag er ca. 10 prosent mellom 18 og 67 år på uføretrygd.

SELV OM NORGE er i verdenstoppen når det gjelder prosent uføre av arbeidsstyrken, har mange andre land også sett en tilsvarende vekst i uføretrygdene. I motsetning til Norge som kan finansiere denne veksten over Oljefondet, er det spesielt tøffe økonomiske konsekvenser for land i EU og USA som fortsatt sliter med ettervirkninger fra finanskrisen.

Uføretrygden er ment å være en forsikring overfor dem som ikke lenger kan forsørge seg på grunn av varig helsetap. Er det da slik at det er redusert folkehelse som ligger bak økningen i antall uføretrygdene? Svaret er nei.

PÅ ALLE MULIGE MÅL for helse scorer Norge bedre i dag enn noen gang tidligere. Det er derfor lite som tyder på at økningen i uføretrygd er en konsekvens av dårligere helse i befolkningen. Det er tilsvarende viktig å være opptatt av arbeidsevnen, både til potensielt nye trygdede og til de som har fått innvilget uføretrygd. Noen har en helse som

er helt uforenlig med arbeidslivet, mens andre vil kunne ha enn restarbeidsevne. Det vil si at de ikke kan yte 100 prosent, men hvis forholdene blir lagt til rette, kan man arbeide noe.

Økonomer er opptatt av at det skal finnes incentiver for å arbeide også for de som har fått innvilget uføretrygd. Uføretrygden er slik utformet at man kan ha arbeidsinntekt opp til et visst beløp uten at det får konsekvenser for trygdeutbetalingen, deretter avtrappes trygden. Man «straffes» altså for å jobbe utover dette beløpet, noe som oppfordrer til passivitet.

PÅ DEN ANNEN SIDE vil det være urimelig at en uføretrygdet kan tjene hvor mye som helst på toppen av trygden. En slik ordning ville vært så sjenerøs, at flere ville ønske å starte på uføretrygd. Den ville også blitt

oppfattet som altfor sjenerøs av dem som finansierer uføretrygden, altså de som er i arbeid.

Det er denne typen avveining politikere står overfor når trygdesystemet skal utformes: I hvor stor grad skal man tilby økonomisk gevinst for den gruppen av trygdede som kan utnytte restarbeidsevnen, og hvor sjenerøs kan ordningen være før den mister troverdighet og bærekraft?

EN REFORM i uførestønad i Norge i 2005 hadde som mål å få flere uføretrygdene i arbeid gjennom å gjøre det mer lønnsomt å jobbe. Istedenfor å miste all stønaden (ut over fribeløpet) når man begynte å jobbe, kunne man nå beholde ca. 60 prosent av stønaden. Dette gjaldt kun for dem som hadde blitt uføretrygdet før 1. januar 2004. Grunnen til at det kun gjaldt tilbake i tid, var å unngå at flere skulle

starte på uføretrygd for å få tilgang til ordningen.

Andreas Kostøl og Magne Mogstad ved Statistisk sentralbyrå har evaluert denne reformen. De sammenligner dem som fikk uføretrygd i desember 2003, og dermed hadde rett på den nye ordningen, med dem som fikk uføretrygd i januar 2004, og dermed ikke hadde rett på den nye ordningen. Siden det er tilfeldig om man fikk uføretrygd i desember 2003 versus januar 2004, er alt annet enn den nye ordningen likt for de to.

RESULTATENE viser at blant dem som fikk uføretrygd i desember 2003, er ti prosent i arbeid tre år etter, mens blant dem som fikk uføretrygd i januar 2004, er kun to

prosent i arbeid. Dette resultatet gjelder for aldersgruppen 18–49 år. De viser også at det er ingen effekt for aldersgruppen 50–61 år, der

kun to prosent er i arbeid tre år etter, enten de fikk uføretrygden i desember 2003 eller januar 2004.

Dette tyder på at det er de yngste som har en rest-

arbeidsevne og dermed kan respondere på økonomiske incentiver. De eldre vil snart gå av med pensjon og har også muligens en helse som er mindre forenlig med å jobbe. Etterspørselen etter arbeidskraft virker trolig i samme retning: Det er lettere for de yngre enn for de eldre å finne arbeid.

DETTE ER VIKTIG informasjon i diskusjonen om utforming av uføretrygden. Politikere kan notere seg at det kan innføres ordninger som direkte rettes mot gruppene som har restarbeidsevne, uten at det skal gå ut over stønaden til dem som ikke kan arbeide. Utfordringen blir å utforme ordninger som oppfattes som rettferdige og som ikke er så sjenerøse at flere ønsker å starte på trygd.

økonomi på søndag

Dagens gjesteskribent er **Katrine Løken**. Hun er forsker ved institutt for økonomi på UiB.

Thorstein Selvik

Siren Sundland

Ola Grytten

Janne Vangen Solheim

Gunnar Torgersen

Katrine Løken